لەدەستدانی ناسنامەی نەتەوەیی بێکەرامەتیی بەکۆمەڵ بەرهەم دێنێت

نووسەر: موحەممەد بوودەهان

وەرگێڕان: حیسامەدین (هیوا) خاکپوور

مەترسیدارترین هەڕەشە لەسەر نەتەوەیەک کە لەبەر نەبوونی دەوڵەت خاوەنی نووسین (نەک ئەلفوبێ) نییە، ئەوەیە کە کەرامەتی بەکۆمەڵیان لە دەست دەدەن. ئەو کەرامەتەیان بە شوناسی دەستەجەمعییانەوە بەندە کە لە خاک و نیشتیمانیانەوە وەرگیراوە. سەرەتای لەدەستدانی کەرامەتی بەکۆمەڵ لە وەرگرتنی زمانی ئەوانی دیکەدا وەدەر دەکەوێت. ئەم وەرگرتنە نەک ئەو کاتە کە ڕەنگە زمانەکە زمانی ئایین و نووسین و کولتوور و زانست و شارستانییەت بێت کە شتێکی زۆر سروشتی و باوە، بەڵکوو ئەو کاتە دەبێتە مەترسی و هەڕەشە کە پاڵنەر و هاندەری وەرگرتنەکە خواستی گۆڕینی ڕەگەز و نەتەوە و ناسنامە بێت بۆ ڕەگەزی ئەو کەسە بیانیانەی کە خاوەنی ئەو زمانە بیانییەن. وەک ئەوەی بەسەر مەغریبییەکاندا هاتووە کە پێیان وایە عەرەبن، تەنها لەبەر ئەوەی بە عەرەبیی دارجە قسە دەکەن کە باوباپیرانی ئەمازیغیی خۆیان، نەک عەرەبەکان، دروستیان کردووە بۆ ئەوەی خۆیان قەناعەت پێ بکەن کە لە ڕاستیدا ئەوان عەرەبن و بە ئەمازیغی نەماونەتەوە) بڕوانە.(http://tawiza.byethost10.com/livre1.pdf :

وەک لە بابەتی پێشووتردا ئاماژەی پێکرا، نەبوونی سوپایەکی سەربازی – بە هۆی نەبوونی دەوڵەتەوە – کە لە دەستدرێژیی دەرەکیی شیمانەکراو بتپارێزێت، ئەوا ئەمازیغییەکانی بە ئاسانی بەرەورووی لەشکرکێشی و داگیرکاریی نەتەوە خاوەن دەوڵەت و سوپاکان کردووەتەوە. ئەمەش داگیرکاریی ناسنامە و زمان لە ئەنجامی نەبوونی دەوڵەت و نووسیندا مەترسیدارتر کردووە لە

داگیرکردنــی خــاک و وڵات. دەوڵەت کاتێــک هەیە و پێلەجێــیە- گرنــگ نیــیە چەنــدە ســەرەتایی یــان گۆڕانخــواز، پێشــکەوتوو یــان دواکەوتــوو، ئــایینی یــان عەلمــانی، دیموکراتیــک یــان پــاوانخوازە - پارێزگــارییەک بــۆ ناســنامە پێــک دەهێنێــت، چــونکە ئەو کیــانەیە کە ناســنامەکە یەک دەخــات و دەینــوێنێتەوە. بەتــایبەتی لە کاتێکــدا کە "ناســنامەی نیشــتیمانیی (citizenship) "هێشــتا وەکــوو پێوەنــدارێتیی تاکەکەســی بە دەوڵەتێکــی نەتەوەیــی/نیشــتیمانیی بــوونی نەبــوو، چــونکە یەکەم پێوەنــدارێتی (ئینتیمــا)، پێوەنــدارێتیی بەکــۆمەڵە بە دەوڵەتەوە. چــونکە ئەم دەوڵەتە ئەو نیشــتیمان و نەتەوەیە بەرجەســتە دەکــات کە لەســەری بنیــات نــراوە و ناســنامەی بەکــۆمەڵی خەڵکــی ئەو دەوڵەتە لێــیەوە ســەر هەڵ دەدات. بەبــێ دەوڵەت، هــیچ پاراســتنێک بــۆ نیشــتیمان یــان نەتەوە لە ئــارادا نیــیە، ئەمە وا دەکــات ناســنامەیش بێپــارێزەر بمێنێــتەوە. ئەگەر پاراســتن بــۆ شوناســی دەســتەجەمعی لە ئــارادا نەبێــت، هــیچ پارێزگــارییەک بــۆ کەرامەتــی بەکــۆمەڵ بــوونی نابێــت کە پابەنــدبوون بەو شوناســە بەکــۆمەڵە و شــانازیی پێوەنــدارێتی بەو ناســنامەیەوە تەعبیــری لــێ دەکــات. نەتەوەیەک کە واز لە ناسنامەکەی دەهێنێــت، لە ڕاســتیدا واز لە کەرامەتــی بەکــۆمەڵی خــۆی دەهێنێــت، چــونکە وەک کەســێک دەچێــت کە نازانێــت لە کــێ لەدایــک بــووە. بــۆیە وەک مەغریبییەکــان کە پێیــان وایە عەرەبــن، دەگەڕێــت بــۆ نەتەوەیەکــی بێگــانە بــۆ ئەوەی خۆنــوێنی بکــات و پێوەنــدارێتی لەگەڵ بێگانەکانــدا پێــک بهێنێــت. ئەمەیــش بــۆ ئەوەیە کە هەمیشــە وەک ناســنامەیەکی پاشــکۆ و وابەســتە بەم گەلە بیــانییە بمێننــەوە و لە ئاستی پێوەندارێتیی ناسنامەییەوە هەموو سەروەری و سەربەخۆیی خۆیان لەدەست بدەن .

لە ئەنجامــدا ئەمە بە مانــای لەدەســتدانی کەرامەتــی دەســتەجەمعییە کە ســەروەری و ســەربەخۆیی هێمــایە بــۆی. دەبینــین کە ئەو زنجیــرە هۆکارگەرییــانە بــوونە هــۆی ئەوەی بەشــێک لە ئەمازیغییەکــان کەرامەتــی بەکۆمەڵیــان کە ناســنامەی ئەمــازیغی نــوێنەرایەتی دەکــرد، لە دەســت بــدەن. ئەمە لە کاتێکــدا ڕووی دا کە نکۆڵییــان لە ناســنامەی ســەرەکی و سروشــتیی خۆیــان کــرد و ناســنامەی پــووچەڵ و درۆیینــەی عەرەبییــان پەســەند کــرد. ئەمە لە نەبــوونی دەوڵەتــی ئەمــازیغی-دا ڕووی داوە کە بــووە هــۆی

نەبوونی نووسین، چونکە لە سەردەمی سیستەمی خێڵەکیدا پێویستییەک بە نووسین نەبوو، کە دواجاریش بووە هۆی لەدەستدانی ناسنامەی ئەمازیغ و وەرگرتنی ناسنامەیەکی بێگانە.

دەوڵەتی ئەمازیغی دەگۆڕێت بۆ دەوڵەتی عەرەبی

لە ئەنجامی زنجیرە هۆکارەکانی لەدەستدانی ناسنامەدا، خراپترین شت کە دەتوانێت بەسەر نەتەوەیەکدا بێت، ئەوەیە کە لە دەرەوەی "ئەسڵ و نەسەبی شەریف"ی ڕاستەقینەی سەرەکیی خۆیدا بەدوای "ئەسڵ و نەسەبێکی شەریف"ی دیکەدا بگەڕێت، کە درۆیینە و پووچەڵ و خورافەیە، وەک ئەوەی بەسەر ئەمازیغەکان-دا هات و لە مەغریب-دا بانگەشەی خورافەی "نەسەبی شەریف"یان دەکرد کە شەرەفی پێوەندارێتیی ئەمازیغیی خۆیان بە درۆی پێوەندارێتییان بە نەسەبێکی خورافی و وەهمی فرۆشت. خراپتر لەوەیش ئەوە بوو کە هەروەک باس کرا، بە هۆی نەبوونی دەوڵەت و نەبوونی نووسینەوە ئەمازیغییەکان کە پێوەندارێتییان بە نەتەوەیەکی بێگانە و زمانەکەیانەوە ساز دا و زمانی ئەوانیان دەکار کرد، کاتێک دەوڵەتەکەیان دامەزراند، کە پڕوونە دەوڵەتێکی ئەمازیغییە، ئەوەیشیان بەستەوە بە نەتەوە بێگانەکەوە، واتە بە عەرەب-ەوە کە بە زمانی ئەوان دەیاننووسی. بەم شێوەیە دەوڵەتی مەغریب بوو بە دەوڵەتێکی عەرەبی و بوو بە بەشێک لەو نیشتیمانە خورافییەی کە پێی دەگوترا نیشتیمانی عەرەبی. کەواتە، وەهمی "نەسەبی شەریف" کە لە بنەڕەتدا وەهمێکی تاکەکەسی بوو، گۆڕا بۆ وەهمێکی بەکۆمەڵ کە دەوڵەتێکی وەهمی نوێنەرایەتی و پارێزگاریی لێ دەکات. بەڵام ئەم دۆخە وەهمییە واقیعێکی ڕاستەقینەی بەرهەم هێنا، ئەویش پەراوێزخستن و بێرێزیکردنە بە زمانی ئەمازیغ لە لایەن خەڵکەکە خۆیەوە کە بۆ خزمەتی زمان و ناسنامەی بێگانە لێی هەڵگەڕانەوە و تووڕیان هەڵدا.

ئەمەش ئەوەمان بۆ ڕوون دەکاتەوە کە ئەمازیغەکان وەک ئیدریسییەکان و مورابتین و موەحیددییەکان و مارینییەکان و عەلەوییەکان، توانییان دەوڵەتێک لە سەردەمی ئیسلامی-دا

دابمەزرێـنن، بەڵام بەو شـێوەی چـاوەڕوان دەکـرا نەیـانتوانی بـۆ بەهێزکردنـی ناسـنامەی ئەمـازیغیی خۆیـان و گواسـتنەوەی زمـانی خۆیـان لە بەکارهێنـانی زارەکیـیەوە تـا ئاسـتی بەکارهێنـانی نووسـین و سەرخسـتنی وەک زمـانی دەسـەڵات و دەوڵەت، وەک چـۆن فارسـەکان ئەو کارەیـان کـرد، بەکـاری بهێـنن. بە پـێچەوانەوە، ئەمازیغەکـان بـۆ بەرزکـردنەوە و بەهێزکردنـی زمـانی بیـانی بەکاریـان دەهێنـا. ئەمەش وای لـێ کـردن مـامەڵە لەگەڵ دەوڵەتـی ئەمـازیغی-دا بـکەن وەک ئەوەی دەوڵەتێکـی عەرەبـی بێـت، بەهـۆی ئەوەی زمـانی عەرەبییـان وەک زمـانی نووسـین و تۆمـار وەرگرتبـوو. ئەمازیغییەکـان نەک هەر نەیـانتوانی وەک فـارس و تـورک بـکەن بەڵکـوو وەکـوو زۆرێـک لەو نەتەوانەش، بـۆ میـناک مەکزیـک و سـەنیگاڵ و باشـووری ئەفریقیـا، نەبـوون کە ئەگەرچـی لەبـاتی زمـانی خـۆجێیی خۆیـان زمـانی بێگانەیـان بـۆ نووسـین دەکـار دەکـرد، بەڵام دەوڵەتێکیـان هەبـووە کە سـەرەڕای ئەوەی زمـانی بێگانەیـان وەک زمـانی فەرمـی پەسـەند کردبـوو. لە هەمـان کاتـدا ئەو دەوڵەتەیـان بـۆ بەهێزکردنـی ناسـنامە و شـانازی کـردن و پشـتیوانی لەو ناسـنامەیە وەکـوو ناسـنامەیەکی خۆسـەر و سـەربەخۆ لە ناسـنامەی نەتەوە بێگانەکـان بەکـار دەهێنـا. ئەو زمـانە بێگـانەیەی کە بە هۆکـاری مێژوویـی و سیاسـی و فەرهەنگی و دینی وەکوو زمانی فەرمیی دەوڵەت لە نووسین و بڵاو کردنەوەدا ئیشی پێ دەکرا .

کەواتە، ئەوەی لە مێـژووی ئەمازیغییەکـان هەڵـدەهێنجێنرێت ئەوەیە کە ئەمازیغییەکـان نەیـانتوانیوە دەوڵەتێکـی خـاوەن بەردەوامیـی مێژوویـی سـاز بـکەن کە خزمەتێـک بە ناسـنامە و زمـانی ئەمـازیغ بکـات. هەر بـۆیە دەبینـین کە هەر هەمـوو دەوڵەتە ئەمازیغییەکـان کە لە پـاش شـەڕی "ئەشـراف" لە سـاڵی 740ی زایینیـیەوە یەک لەدوای یەک حـوکمڕانیی بـاکووری ئەفریقیـا دەکەن و کۆتاییـان بە ئامـادەیی سیاسـی و سـەربازی (نەک ئامـادەیی ئـایینی و زمـانی)ی عەرەب لە نیشـتیمانی ئەمـازیغ-دا هێنـاوە، هەروەک ئاماژەمـان پـێ داوە، هـیچ هەوڵێکیـان بـۆ گەشەونەشـەی زمـانی ئەمـازیغی و بەکارهێنـانی نووسـینی ئەو زمـانە نەداوە. بەڵکـوو ئەم دەوڵەتـانە دەسـەڵاتەکانیان بەکـار هێنـا بـۆ پەراوێزخسـتنی زمـانی ئەمـازیغیی خۆیـان و لاوازکردنـی پێوەنـدارێتیی ئەمازیغییەکەیـان بە هـۆی

بەکارهێنانی زمانی عەرەبی-یەوە و لە کۆتاییدا ناسنامەی عەرەبیی ساختەیان وەک گۆڕینی ڕەگەزی و نەتەوەیی و ناسنامەیی وەرگرت، بە شێوەیەک کە شتی وا لە مێژوودا ناوازەیە .

بزووتنەوەی ئەمازیغی هەر ئەو هەڵانەی پێشوو دووپات دەکاتەوە

نەبوونی دەوڵەتێک کە بەردەوامیی مێژوویی هەبێت، بە درێژایی مێژووی دووردرێژی ئەمازیغییەکان، چارەنووسێکی بۆ ئەم نەتەوەیە دروست کردووە کە بە بەردەوامی لەگەڵیان بووە. وەک پێشتر ئاماژەی پێ کرا، نەبوونی دەوڵەت هەمان ئەو هۆکارەیە کە بووەتە هۆی نەبوونی تەقریبەن هەموو شتێک. بەتایبەتی، وەک ڕوونمان کردەوە، نەبوونی نووسین کە مەرجێکە بۆ پێشکەوتنی شارستانییەت و کلیلی چوونە ناو مێژوو و دابینکردنی چێگەوپێگەیەکە بۆ نەتەوە لە مێژوودا. ئەمەش وای کردووە لە پەراوێزی ئەم مێژووەدا وەک بابەتێکی نەرێنی نەک وەک بابەتێکی ئەرێنی بمێننەوە. وەک پێشتر ڕوونمان کردەوە، ئەوان بە سیستەمی خێڵەکیی خۆیان ڕازی بوون و گەشەیان نەکرد بۆ سیستەمی دەوڵەتی. کاتێک گەشەسەندنی مێژوویی بووە هۆی دامەزراندنی دەوڵەتێکی لەو جۆرە، ئەوان وەک دەوڵەتێک مامەڵەیان لەگەڵدا دەکرد کە ناسنامەیەکی نا-ئەمازیغیی هەبێت.

لێرەوە کاتێک کە بزووتنەوەی ئەمازیغی لە پرسی دەوڵەتی ئەمازیغ بێدەنگە وەک ئەوەی شتێکی بێبایەخ بێت، هەمان هەڵەی ئەمازیغەکانی پێشوو دووبارە دەکاتەوە کە بە درێژایی مێژوو بەبێ دەوڵەتێکی ئەمازیغ کە خاوەنی بەردەوامیی مێژوویی بێت، ژیاون و خۆیان بە "دەوڵەتی بانگەوازچی" (دولة البراح) ڕازی دەکرد کە پێویستی بە نووسین نییە. هەروەک پێشتر باسمان کرد، ئەمە پەیوەستە بە بوونی دەوڵەتەوە بۆ کەڵەکەبوونی فیکری و شارستانی و کولتووری. ئەگەر لە پرسی دانەمەزراندنی دەوڵەتێک کە بەردەوامیی مێژوویی هەبێت بتوانین بە گەڕانەوە بۆ سروشت و ئاستی هۆشیاری پاساو بۆ باوباپیرانمان بهێنینەوە، ئەوا ئەمڕۆکە ناتوانین بە هەمان ئارگۆمێنت

پاساو بۆ خەباتگێڕانی بزووتنەوەی ئەمازیغ بهێنینەوە کە پرسی دەوڵەتی ئەمازیغ لە بزووتنەوەکەیاندا پشتگوێ دەخەن و ئێستایشی لەگەڵدا بێت وەکوو باوباپیرانمان لە پرسی دەوڵەت نزیک دەبنەوە. باوباپیرانمان پاش دامەزراندنی دەوڵەت مامەڵەیان لەگەڵ دەوڵەتدا وەک دەوڵەتی بێگانە بووە و زمانی ئەوانیان بەکار هێناوە. هەڵوێستێکی ناتەبا و جێگەی سەرسووڕمانە نەتەوەیەک کە دەوڵەتی خۆی بگەڕێنێتەوە بۆ ناسنامەیەکی نامۆ بە ناسنامەی خۆی و بەم شێوەیە خۆی بکاتە "بێگانەیەک" لەناو ئەو دەوڵەتەدا .

ئەمەیە کە ئێمەی هەڵسوڕاوانی بزووتنەوەی ئەمازیغ هەمان ڕێڕەوی پێشوو دووبارە دەکەینەوە، کاتێک کە دەوڵەتی مەغریب بە دەوڵەتێکی عەرەبی دەزانین – تەنانەت بەبێ ئەوەی مەرجێکی دەستووریش هەبێت کە داکۆکی لەسەر ئەمە بکات، بە پێچەوانەی دەستوورەکانی پێش دەستووری ٢٠١١ – داوایش دەکەین وەک ئەمازیغێک کە ناسنامەکەمان جیاوازە لە ناسنامەی "عەرەبی"ی ئەم دەوڵەتە، دان بە مافەکانماندا بنرێت. تەنانەت بۆ ئەم دەوڵەتە کە ناسنامەیەکی جیا لە ناسنامەی ئێمەی هەیە، داکۆکی لەسەر خورافەی ئافراندنی "نەتەوەی ڕەسەن" دەکەین و بەم شێوەیە دەیسەلمێنین کە :

یەکەم، لە مەبەستی ڕاستەقینەی "نەتەوەی ڕەسەن" وەک لە لایەن ئەنجوومەنی کۆمەڵایەتی و ئابووری نەتەوە یەکگرتووەکانەوە پێناسە کراوە، تێنەگەیشتووین (بڕوانە: لماذا لا يجوز تصنيف الأمازيغيين ضمن الشعوب "الأصلية"؟ لە کتێبی "في الأمازيغية والنزعة الأمازيغوفوبية") .

دووەم، ئێمەیش دەمانەوێت ئەوەی بەسەر نەتەوە ڕەسەنەکانی وەک ئەسکیمۆکان و سووریپێستەکان و دانیشتووانی یەکەمی ئوسترالیا-دا هات، بە کردەیی بەسەر ئێمەیشدا جێبەجێ بکرێت. ئەمە ئەو شتەیە کە خواستەکانی نەتەوەی ئەمازیغی گەیاندووەتە بنبەستێکی حەقیقی کە خۆی بە دەستی خۆی دروستی کردووە، کاتێک داوا لە دەوڵەت دەکات کە ئەو وەک نەتەوەیەکی ڕەسەن بە فەرمی بناسێت. یەکێک لە دەرکەوتەکانی ئەم بنبەست و تەنگەژەیە ئەوەیە کە ئەم

دەوڵەتە "عەرەبی"یە، وەک چۆن بزووتنەوەی ئەمازیغی ویستوویەتی، کاتێک لەگەڵ ئەمازیغەکان وەک کەمینەیەکی ڕەگەزی و نەتەوەیی مامەڵە دەکات کە داوای بە فەرمی ناسینی مافی زمانی و فەرهەنگی و ناسنامەیی دەکەن – وەک ئەو شتەی خەڵکی ڕەسەنی ئوسترالیا و هیندییەکانی ئەمریکا و خەڵکی ئەسکیمۆ داوای دەکەن – ئەم بزووتنەوەیە هەڵدەچێت و دەوڵەت بە ڕەگەزپەرستی و دژەئەمازیغییەت تۆمەتبار دەکات. ئەم هەڵوێستە نەبوونی تێگەیشتنی ستراتیجی لای بزووتنەوەی ئەمازیغی نیشان دەدات، هەروەک چۆن لە نێو ئەمازیغە بەراییەکاندا تێگەیشتنی ستراتیجی غایب بوو. بۆیە داوای بەدیهێنانی داخوازییە بەشەکی و لاوەکییەکان دەکات و لە بەرامبەر داواکارییە ڕەسەن و ستراتیجییەکاندا، واتە دەوڵەتی ئەمازیغی بە مانای خاک و ناسنامە نەک بە مانای ڕەگەزیی. هاوکات پارادۆکسێک لە هەڵوێستەکەیاندا ئاشکرا دەبێت کاتێک دووپاتی دەکەنەوە کە پرسی ئەمازیغ لە قووڵایی و سروشتی خۆیدا پرسێکی سیاسییە، بەبێ ئەوەی هیچ کارێک بکات بۆ دامەزراندنی دەوڵەتی ئەمازیغ، ئەمە لەکاتێکدایە کە قووڵایی سیاسیی پرسی ئەمازیغ بەستراوەتەوە بە دەوڵەتەوە .

بۆیە سنووربەندیی زمانی ئەمازیغی گۆڕدراوە بۆ شێوەسەرابێک کە هەرچەند لێی نزیک بینەوە، دوورتر دەبێتەوە، ئەمەش لەبەر ئەوەیە کە دەوڵەت وەک دەوڵەتێکی "عەرەبی" هەڵسوکەوت دەکات و ناعەقڵانییە زمانە فەرمییەکەی ئەمازیغی بێت. هەر ئەمەیە وا دەکات هەموو بەرگرییەک لە زمانی ئەمازیغ بۆ ئەوەی ببێتە زمانێکی فەرمیی ڕاستەقینەی دەوڵەت و تەنها زمانێکی فۆرمالیتە و دیکۆراتی نەبێت، لە دەرەوەی بەرگریکردن لە دامەزراندنی دەوڵەتێکی ئەمازیغی-یەوە کە ئەم زمانە بپارێزێت و لە باوەشی بگرێت، نەک هەر وەک کارێکی بێکەڵک و بێبەرهەم دەنوێنێت، بەڵکوو دەرچووونە لە بابەتەکەیش و کات بەفیڕۆدانە .

ئەوەی کە بزووتنەوەی ئەمازیغی داوای دەکات دەوڵەت ناسنامەی ڕاستەقینەی ئەمازیغی بگەڕێنێتەوە کە لەسەر زێدی ئەمازیغییەکان لە باکووری ئەفریقیا زەوتی کردووە، بەو مانایە نییە

کە لە ئەگەری جێبەجێکردنیـــــدا مەغریـــــب دەگۆڕرێـــــت بـــۆ دەوڵەتێکـــــی ئەمـــــازیغی بە مانـــــا نیشـــتیمانییەکەیی (تێریتۆریـــاڵییەکەی) و ناســـنامەییەکەی. ئەوەی بـــۆ ئەم بـــزووتنەوەیە خـــوازراوە و ڕەوایە کە ببێـــتە بەشـــێکی بەرچـــاو لە گوتـــار و ئەدەبیاتەکەیـــدا ئەوەیە کە بەرگریکـــردن لە دەوڵەتـــی ئەمـــازیغی بە مانـــا نیشـــتیمانییەکەیی (تێریتۆریـــاڵییەکەی) لە ڕیـــزی یەکەمـــی خواســـتەکانیدا بگونجێنێـــت. ئەو دەوڵەتەی، هەروەک باســـمان کـــرد، ناســـنامەی خـــۆی لە ناســـنامەی نیشـــتیمانەکەیەوە وەربگرێـــت. ئەمەش پێویســـتیی بەوەیە ســـەرلەنوێ بە ســـتراتیج و ئەولەویـــیەت و گوتـــاری خۆیـــدا بچێـــتەوە کە تێیـــدا چەمکـــی دەوڵەتـــی ئەمـــازیغ هێشـــتا چەمکێکـــی "بیرلێنەکـــراوە(unthinking)"یە لەنـاو ئەم گوتـارەدا. لە هەمـان کاتـدا کـار لەسـەر بڵاوکـردنەوەی هۆشـیاری لەسـەر ناسـنامەی ئەمـازیغیی دەوڵەتـی مەغریـب بکـات و ئەوەش نیشـان بـدات کە ئەو دەوڵەتە دەوڵەتێکـی دەسـتکرد و سـاختەیە و بەم هـــۆیەوە لە نـــاو درۆ و ســـاختەچییەتی و دوولانەیـــی و دژبەیەکدیـــدا دەژی (دژبەیەکـــدییەک لە نێـــوان ناســـنامەی زێـــدی ئەمـــازیغی و پێوەنـــدارێتییە عەرەبیـــیە وەهمییەکەیـــدا)، گەڕانەوەی بـــۆ ناســـنامەی ئەمـــازیغی خـــۆی گەڕانەوەیە بـــۆ ئەو ناســـنامە ڕاســـتەقینەیە و دابـــڕانە لە دەرکەوتەکـــانی درۆ و ساختەچییەتی و دوولانەیی و دژبەیەکدیی.

تێبینی

- نووسـەری ئەم بـابەتە، مـوحەممەد بوودەهـان، نووسـەر و بیرمەنـد و خەباتکـاری ئەمـازیغیی-یە کە زۆربەی نووسـینەکانی بە زمـانێکی زانسـتی و بە مەبەسـتی بەرگریکـردن لە ناسـنامەی ئەمـازیغی نووسراون.
- ئەم بـابەتە پێشـووتر لە مـاڵپەڕی گۆڤـاری کۆمـار بڵاوکـراوەتەوە، لەبەر گرنگـی بـابەتەکە لێـرە بە تۆزێک دەستکاریی دووبارە بە دوو بەش بڵاوی دەکەینەوە.